

Opetushallitus:
Erasmus+ temaattinen webinaari

Kansainvälisyys kulttuurisena pääomana
ammattillisessa koulutuksessa

TANJA RAJALA

16.3.2021

Teoreettista taustaa

Pierre Bourdieun teoria pääomista (1981)

- Yksilöllä voi olla *taloudellista, sosiaalista* tai *kulttuurista* pääomaa, joka määrittää yksilön asemaa yhteiskunnassa

Kulttuurinen pääoma

- Kulttuurituotteet, esim taulut, kirjat, soittimet
- Pätevyudet ja tutkinnot >muutettavissa taloudelliseksi pääomaksi
- **Ruumiillistunut kulttuurinen pääoma> yksilöön kasautuneet tiedot ja taidot, esim kotikasvatuksen tai koulutuksen myötä**
  - Kielitaito ja kansainvälisyysosaaminen, voi mahdollistaa pääsyn parempaan yhteiskunnalliseen asemaan

---

Yhteiskuntaluokat ja koulutus

- Ammatillinen koulutus >työväenluokkaiset ammatit
- Työväenluokkainen kulttuuri, työväenluokkaiset arvot
- Vanhempien koulutustaustan merkitys: korkeammin koulutetut vanhemmat tiedostavat kv-liikkuvuuden mahdollisuudet ja osaavat ohjata lapsiaan hyödyntämään niitä
  - Kansainvälisyysosaaminen ja kielitaito sosiaalisesti eriytynyttä (Wainikainen & Purhonen 2018)
  - Kansainvälisyys ja kosmopolitanismi tyypillisesti keskiluokkaista

---

Paul Willis (1981) Learning to Labour. How Working Class Kids Get Working Class Jobs.

- tutkimus brittiläisistä työväenluokkaisista nuorista miehistä
- Koulutusvastarinta, vain oikean työn tekeminen ja kaverien arvostus merkityksellistä, työväenluokkainen kulttuurinen pääoma

Suomessa: Kati Kauravaara (2013) Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä

**Nuorten ammattikoululaisten ”elämän suolat” eli elämän arvot:
hetkessä eläminen, kiireettömyys, vapaa-ajan runsaus,
mahdollisimman vähällä pääseminen, kaverit**

Epävirallinen koulukulttuuri

Mari Käyhkö (2006) Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa.

- koti ja perheen perustaminen tärkeää, ”kiltit tytöt”, koulutusjärjestelmää kohtaan hiljaista vastarintaa

Tarja Tolonen (2008) Menestys, pärjääminen ja syrjäytyminen. Nuorten elämäntyyli ja luokkaerot.

- *perinteinen työväenluokkainen elämäntyyli*: työllä vain välineellinen merkitys, taloudellinen turva ja omillaan pärjääminen, oikea elämä muualla

- *kunnianhimoinen työväenluokkainen elämäntyyli*: itsensä kehittäminen, sosiaalinen liikkuvuus

Amisbarometrin analyysi

Aineistona Amisbarometri 2015 (n=20840)

Tutkimuskysymys:

Millainen yhteys sukupuolella, iällä, vanhempien koulutustasolla ja koulutusalailla on ammattiin opiskelevien

- itsearvioituun kielitaitoon
- halukkuuteen työskennellä ulkomailla valmistumisen jälkeen ja
- itsearvioituun todennäköisyyteen työskennellä ulkomailla valmistumisen jälkeen

Jakauma kieli- ja kv-muuttujista

Taulukko 1. Ammattiin opiskelevien näkemykset kielitaidon riittävydestä työelämään, halukkuudesta työskentelyyn ulkomailla ja todennäköisyydestä ulkomailla työskentelyyn asteikolla 1 – 7 (1 = täysin eri mieltä 7 = täysin samaa mieltä), %.

	1	2	3	4	5	6	7	yht.	n
Työelämäkielitaito	1,7	2,1	6,3	18,5	27,7	28,4	15,2	100	1821
Halukkuus työsk. ulkomailla	22,6	18,1	13,2	17,2	11,1	8,3	9,5	100	16976
Todennäköisyys Työsk. ulkomailla	32,6	16,7	12,0	17,4	10,5	6,2	4,6	100	17131

Havainnotta taustamuuttajista

- Sukupuoli: naiset kielitaitoisimpia ja kiinnostuneimpia työskentelemään ulkomailla
- Ikä: nuoremmat opiskelijat halukkaampia kuin vanhemmat
- Vanhempien tausta: korkeakoulutettujen lapset pitävät ulkomailla työskentelyä todennäköisempänä ja kiinnostavampana (vähiten pelkän peruskoulun suorittaneiden lapset), myös toisen asteen tutkinnon suorittaneiden lapset ovat kiinnostuneita
- Ala: matkailu-, ravitsemis- ja talousalan opiskelijat halukkaimpia
- Kielitaito: heikon kielitaidon omaavat ovat halukkaimpia, mutta näkevät sen epätodennäköisimpänä, toisaalta hyvä kielitaito ei merkitse halukkuutta lähteä ulkomaille, hyvä kielitaito > todennäköisempää lähteä

Opiskelijahaastattelut

- 19 Sedun opiskelijan haastattelu (8 vaihdossa ollutta, 11 jotka eivät olleet vaihdossa)
- eri alojen 3.vuoden opiskelijoita (tekniikka, marata, sote, liiketalous)

Tutkimuskysymys:

Miten ammattiin opiskelevat perustelevat päätöksensä lähteä tai olla lähtemättä ulkomaille hakemaan kansainvälistä työkokemusta?

-Van Mol & Timmermanin (2014) luokittelun mukaan: 1.makrokontekstiin liittyvät perustelut, 2.opiskelijan taustaan liittyvät perustelut (sosioekonominen tausta, sosiaaliset verkosto, aiempi kv-kokemus), 3.henkilökohtaiset perustelut + 4.”amislaisen perustelut”

Makrokontekstiin liittyvät perustelut

Yksilön ulkopuolinen taloudellinen ja yhteiskunnallinen konteksti

- apurahoja ja tietoa apurahojen hakemisesta hyvin saatavilla

Valtteri: ”Mä en tiedä, mun mielestä ehkä se (motivoi) että kun tollai mahdollisuus annetaan niin mä olin ihan ensimmäiseks, että miksei menis, jos koulu periaatteessa kustantaa kaiken, paitsi kyllä nyt tietenkin omaakin rahaa sinne meni paljon, mutta kyllä mulla... en mä ainakaan kadu sitä.” (Talotekniikan opiskelija, vaihtojakso Saksassa)

-kohdemaassa osaamista, jota kannattaa lähteä oppimaan

Joni: ”Mutta sitten me mietittiin, että Saksassa on silleen suhteellisen samanlaista ja samalla tasolla se LVI-homma siellä, ja sitten saattais jotain oppiakin ku jos vertaa johonkin Maltaan niin se on ku kivikaudelle menis, että...” (Talotekniikan opiskelija, vaihtojakso Saksassa)

Työllistyminen

- hyvä työllisyystilanne hillitsee lähtemistä, monella jo työpaikka
- epävarmuutta onko ulkomaan kokemuksella merkitystä työllistymiselle
- vaihdossa olleet näkivät ulkomaan kokemuksella olevan enemmän merkitystä (rohkeuden osoitus), vaihtoon lähtemättömät kriittisiä

TR: Mitä luulette, arvostaako se työnantaja enemmän sitä, että on hyvä työkokemus täältä Suomesta vai että on ollut ulkomailla, kumpi siinä sitten painaa vaakakupissa enemmän?

Hermann: "Mä veikkaan, että Suomen päästä, koska että on enemmän Suomen päästä kokemusta kuin ulkomaan päästä kokemusta, jos on kaksi eri henkilöä, että kyllä mä sanoisin, että se jolla on enemmän Suomen päästä kokemusta, koska täällä asiat tehdään kuitenkin niinku tehdään [..]" (Sähkö- ja automaatiotekniikka, ei vaihdossa)

TR: Mitä sä ajattelet, onko sillä [vaihtojaksolla] sun työllistymiseen tai uralle jonkunlainen merkitys?

Valtteri:Se on vaikea sanoa vielä tällä hetkellä, sen näköö sitten myöhemmin, voihan sillä mahdollisesti olla, mahdollisesti olla.

TR: Mitä luulet sun alalla, että jos sä kerrot, että sä oot ollu Saksassa töissä, vaikuttaako se positiivisesti?

Valtteri:Kyllähän se tietysti niinku paistaa vähän enemmän, kun joku on ollut johnaki puljussa keskellä ei mitään ja kun mulla on muutenkin noita työtodistuksia kauhia vino pinkka ja siinä se Saksa vielä siihen päälle, niin kyllähän se aina vähän niin kuin paistaa sillä lailla. (Talotekniikan opiskelija, vaihtojakso Saksassa)

- Kaikki vaihdossa olleet yhtä lukuunottamatta olivat kiinnostuneita työskentelemään ulkomailla tulevaisuudessa, vaihtoon lähtemättömät eivät olleet kiinnostuneita

Opiskelijan taustaan liittyvät perustelut

Sosioekonominen tausta

- haastatteluissa ei selvinnyt tästä kovin tarkkaa tietoa, valtaosalla työväenluokkaiset vanhemmat

- raha nousi joissakin vastauksissa esille yhtenä perusteena olla lähtemättä

TR: "Sä päätit, että sä et lähde ulkomaille työssäoppimaan tai harjoitteluun niin miksi sä et halunnut lähteä?"

Aliisa: "No ehkä on helpompi justiin sitten Suomessa ja sitte ei tarvi maksella mitään hirveästi ja matkoja ja niitä mieltä." (Catering-ala, ei vaihdossa)

Sosiaaliset verkostot

➤ Kaverit

kavereiden silmissä pärjääminen ja heidän kunnioituksensa ansaitseminen on työväenluokkaisilla pojilla yksi keskeisiä elämänarvoja (vrt. Kauravaara, Willis)

päätös lähteä tai olla lähtemättä tehdään usein yhdessä kavereiden kanssa

*Joni: ”Sitten oli mukavaa, kun sai olla kaverin kanssa siellä niin päivätkin meni sillä lailla ihan mukavasti. Ei tarvinnut ikinä olla yksin. Jos yksin pitäis lähteä niin silloin mä en ehkä lähtis.”
(Talotekniikka, vaihtojakso Saksassa)*

aiemmin vaihdossa olleiden kavereiden kokemukset (hyvässä ja huonossa)

➤ **Perhe**

Usealla vaihtoon lähteneellä sisarus aiemmin ollut vaihdossa, monella sukulaisia ulkomailla

Perheen tuki ja kannustus tärkeää lähtevillä

Lähtemättömillä opiskelijoilla kansainvälisyys ei kotona puheenaihe, mutta sosiaaliset verkostot, paikkaan kiinnittyminen erityisen tärkeää (haluavat jäädä kotipaikkakunnalle asumaan)

➤ **Ammatilliset verkostot**

Ammatillisten verkostojen luominen ja ”jalan yritysten oven väliin saaminen” kotimaassa jarruttaa kiinnostusta lähteä

Ammatilliset verkostot jatkuu..

TR: "Onko jotain syitä tai perusteluja, miksi te ette oo ajatellu tätä vaihtojaksoa sitten?"

Jarno: "Vähän ehkä silleen justiin että Suomessa pääsee jo vähän tutustumaan kaikkiin sen alalla oleviin ihmisiin ja sitten saa sitä työkokemusta nimenomaan täältä jo. Ja on justiin sitä alaan liittyvää hommaa. Mitä mä oon vähän kuullu niin kun on ollut ulkomailla niin sitä ei oo välttämättä sitä ihan omaa alaa, ei pääse välttämättä niin paljon. (Sähkö- ja automaatiotekniikka, ei vaihdossa)"

Aiempi kansainvälinen kokemus

Aiemmissä tutkimuksissa havaittu, että kansainväliset kokemukset ja aiempi oleskelu ulkomailla ennakoivat aktiivisempaa osallistumista ulkomaan vaihtoon

Haastatteluissa ei selkeää eroa sen suhteen, kuinka paljon opiskelijat olivat aiemmin matkustelleet tai oleskelleet ulkomailla, molemmissa paljon matkustaneita

Vain yhdellä opiskelijalla ei koskaan mitään matkaa ulkomaille (ei vaihdossa)

Mielikuvat ulkomailla olost: loma ja rentoutuminen, matkustaminen omilla ehdoilla

Hermann: Kyllä mulla ainakin itelleni riittää, että siellä pääsee käymään koska haluaa lähteä.

TR: Niinku lomareissulla.

Hermann: Joo. (sähkö-ja automaatio-alan opiskelija, ei vaihdossa)

Henkilökohtaiset perustelut

Vaihtoon lähtö vaatii rohkeutta ja itsetuottamusta ja henkilökohtainen elämänhistoria ja persoona vaikuttaa

Ammatilliseen koulutukseen usein päätyvät henkilöt, joilla voi olla vaikeita, jopa lannistavia kokemuksia kouluajoilta

Kaikilla ei vielä tässä vaiheessa ole vaadittavaa kypsyyttä ja itsetuottamusta

Mitä nuori kokee itselleen mahdolliseksi?

Jarno: "Se vähän, että se on se vähän jännittävää lähteä ulkomaille sitten pitkäksi aikaa. Että sekin kyllä vaikutti." (Sähkö- ja automaatiotekniikka, ei vaihdossa)

Epävarmuus omasta ammattitaidosta ja/tai kielitaidosta

Joonas:” No mua kyllä kiinnosti se mutta.. oikeastaan aika paljonkin.. mutta justiin tuo kielitaito, se vaan jotenkin pelotti että ku justiin ku ei oo kokemusta hirveesti niin kun kunnolla työelämästä ja sitten heti mennä ulkomaille töihin niin, sitten kun joutuu kysyyn apua ja kun kielitaito ei oo mitään parhautta. ”(Kone- ja metalliala, ei vaihdossa)

Toisaalta jotkut lähtivät vaihtoon juuri haastaakseen itseään ja hankkimaan lisää kieliosaamista:

TR:”Mitä te ajattelitte että tästä reissusta saa, kun lähditte, mikä teidän motiivi sitten oli?”

Sanni:”No itellä oli ainakin vahvasti se kielitaidon parantaminen ja semmonen niinku uskallus puhua että en mä semmosta ammatillista oppimista menny oikeastaan hakemaan, että semmosta justiin että tulee ymmärretyksi ja ymmärtää mitä toiset sanoo ja vähän koetella itteänsä. ” (Sosiaali- ja terveysala, vaihdossa Maltalla)

Kielitaito

- haastattelun alussa opiskelijat kertoivat kielitaitonsa englannissa hyväksi, mutta sitten myöhemmin mainitsivat kielitaidon syyksi olla lähtemättä
- > kielitaidon riittävyys vaativissa ammatillisissa yhteyksissä arveluttaa

TR: Minkälaisia numeroita teillä on tai miten arvioitte omaa kielitaitoanne englannissa?

Jarno: Kyllä mä sanosin niinku hyväksi sen että...

TR: Joo.

Jarno: Osa kommunikoida niinkun toisen kanssa.

Jasu: Eihän se puhe , puhe ei oo nyt niin täydellistä mutta kyllä mä ainakin ulkomailla oon pärjänny sen kaas hyvin ja näin [...] (Sähkö- ja automaatiotekniikan opiskelijoita, ei vaihdossa)

Kiinnostaako liikkuvuus ammislaista?

Kaikki miespuoliset haastateltavat, jotka eivät osallistuneet vaihtoon, kertoivat kiinnostuksen puutteen yhdeksi perusteeksi olla lähtemättä

TR: Mitäs sä, minkä takia sä et lähtenyt?

Ville: Mä en oikein tiedä, se niinku.. ei natsannut.

TR: Ei natsannut?

Ville: Niin.

TR: Tarkottaako se silleen että ei kiinnostanu?

Ville: Vähän niinku. (Kone- ja metallitekniikka, ei vaihdossa)

Kiinnostuksen puute voi pitää sisällään joukon erilaisia asioita, joista puhuja ei itsekään ole välttämättä selvillä, mutta jotka voivat heijastaa puhujan arvomaailmaa – mikä on tärkeää

Ulkomaan kokemuksen kyseenalaistaminen, kapinallisuus

TR: Onko se teidän mielestä tärkeää, että matkustelee?

Aliisa: Ei se ny niin tärkeää oo. Paitsi jos on justiin jotain sukulaisia, jotka asuu eri maassa. Ei mulla oo mitään kiinnostusta mennä mihinkään muualle silleen, mä tykkään olla Suomessa. [...]

TR: Mites sun mielestä, onko sun mielestä tärkeää, että matkustelee?

Sara: Ei se oikeastaan.

TR: Minkä takia ei?

Sara: No niin, miksi.

TR: Onko vähän tyhmä kysymys?

Sara: Niin täällä Suomessakin voi ihan hyvin olla. (Tieto- ja viestintäteknikka, ei vaihdossa)

Hetkessä eläminen, kiireettömyys, rentous ja helppous <> ulkomaille lähteminen vaatii suunnitelmallisuutta ja pitkäjänteisyyttä ja panostusta

Jasu: Mutta ku eihän se.. Eihän ulkomaille kannata lähteä jos ei siitä tykkää.

TR: Jos ei viihdy.

Jasu: Niin. Kun mitään ei kannata tehdä, mikä ei oo kivaa. (Automaatiotekniikka, ei vaihdossa)

*****

TR Miten muuten tulevaisuuden ajatuksia sulla on sitten. Ootko sä pohtinut tulevaisuutta?

Minttu: Emmä oikeen oo. Mä oon niin ku vaan... mä elän siinä hetkessä. (Catering-alan opiskelija, ei vaihdossa)

Kaikki vaihdossa olleet opiskelijat olivat uraorientoituneita ja suunnitelmallisia tulevaisuutensa suhteen > kunnianhimoinen työväenluokkainen elämäntyyli, oman osaamispääoman kasvattaminen

- kaikki haluavat hakea korkeakouluun
- kaikki haluavat pois Seinäjoelta Tampereelle tai Helsinkiin

Vaihtoon osallistumattomat olivat epävarmempia, mitä haluavat tehdä tulevaisuudessa, sosiaaliset verkostot kotiseudulla tärkeitä

- neljä opiskelijaa pohtii alan vaihtoa, neljä hakeutuu korkeakouluun, loput töihin
  - kaikki haluavat jäädä Etelä-Pohjanmaan alueelle asumaan
-

Kahtiajakoinen suhtautuminen kansainvälisyyteen

”Kansainvälisyysorientoituneet”: halu kartuttaa osaamispääomaa, keskiluokkainen elämäntyyli

vs.

”Kansainvälisyysprotestoijat” : elämän tärkeimmät arvot ovat muualla, ajatus ulkomailla työskentelystä vieras

Kahtiajakautuminen kielitaidon suhteen:

kansainvälisyysosaamista ja kulttuuripääomaa karttuu lisää heille, joilla on entisestään riittävästi kieliosaamista ja valmiuksia kohdata vieraista kulttuureista tulevia, osa ei uskalla lähteä vaikka haluaisi ja kiinnostaisi > vieraantumisen kansainvälisyydestä

Kansainvälisyyttä kaikille

- Vertaisten kautta markkinoiminen, ei ”ylhäältäpäin”
- Hankekieli vieraannuttaa
- Mahdollisuus lähteä yhdessä kaverien kanssa
- Lähtökohtana työ ja intohimo ammattialaan
  - Esim. ”Näe Peugeotin kotimaa, lähde Ranskaan työssäoppimaan”, ”Beckhoffin automaatiolaitteet tehdään täällä!”
  - Sama pätee myös insinööreihin (opettajat)
  - ”kiva kokemus” ei riitä, kun matkustella voi muutenkin
- Laadukkaat työssäoppimispaikat, oman alan töitä, mahdollisuus kartuttaa ammatillista osaamista, ammattitilpeys (erit.tekniikka)

-
- Paikallisuusnäkökulma, perinteisten ammattikoululaisten elämä ja tavoitteet on lähellä, miten kv?
  - Ulkomailla hankitun osaamisen merkityksen nostaminen esiin, esimerkiksi työelämän edustajien kertomina, paikallisten yritysten kansainväliset kytkökset näkyviin
  - Oman alan opettajien, yritysten edustajien, työnantajien innostus ja esimerkki
  - Ulkomaan jaksolle lähtemällä ei menetä mitään osaamista tai mahdollisuutta työllistyä kotimaassa ?

Kielitaito kompastuskivenä?

Miten pärjätä pienelläkin kielitaidolla, yhdessä kaverin kanssa matkaan , itsevarmuuden lisääminen, mitä kieltenopetus tehdä?

Kielitaidon ja ammatillisen osaamisen hankkiminen ei tulisi olla vastakkain

Työn tekemisen ja taloudellisen pärjäämisen arvostaminen, perheen antama malli, ulkomailla opiskelu ja työskentely ei osa työväenluokkaista kulttuurista pääomaa, miten tuoda Erasmus+ vanhemmille?

Kaikki eivät ole 19-vuotiaina kypsiä työelämään Onko mahdollista ”haahuilla”, viettää huoletonta nuoruutta ja etsiä omaa paikkaansa? Miten kv tavoittaa heidät?

Arvojen ja kulttuurin muuttuminen

Kirjallisuutta

Bourdieu, Pierre (1986) The Forms of Capital. Teoksessa John G. Richardson (toim.) Handbook of Theory and Research of the Sociology of Education. New York, Westport, Connecticut, London: Greenwood Press, 241-258.

Kauravaara, Kati (2013) Mitä sitten, jos ei liikuta? Etnografinen tutkimus nuorista miehistä. Jyväskylä: LIKES-tutkimuskeskus. Liikunnan ja kansanterveyden julkaisuja 276.

Mari Käyhkö (2006) Siivoojaksi oppimassa. Etnografinen tutkimus työläistyöistä puhdistuspalvelualan koulutuksessa. Joensuu: Joensuu University Press.

Van Mol, Christof & Timmerman, Christiane (2014) Should I stay or Should I Go? An Analysis of the Determinants of Intra-European Student Mobility. Population, Space and Place 20, 465 – 479.

Kirjallisuutta

Wainikainen, Jaakko & Purhonen, Semi (2018) Kielitaidon sosiaalinen eriytyminen nyky-Suomessa. Kuka puhuu ja kuinka montaa kieltä? Yhteiskuntapolitiikka 83: 3 , 245-257.

Willis, Paul (1981) Learning to Labour: How Working Class Kids Get Working Class Jobs. New York: Columbia University Press.

Kiitos!

Gradu löytyy myös Treposta

<https://trepo.tuni.fi/handle/10024/122796>